

המכללה האקדמית בית ברל

בית הספר לחינוך

נושא העבודה:

**ייצוגים חד-מיניים בספרי ילדים בהם דמויות אנושיות לעומת
ספרים המציגים דמויות מואנשות.**

במסגרת הקורס: "מפגש בין תרבויות- פוסט קולוניאליזם בספרות
ילדים"

מוגשת בידי : מור כספי

מוגשת לידי : ד"ר חנה לבנת

תוכן עניינים:

1-7.....	מבוא.....
1-2.....	הקהילה ההומו-לסבית מאז ועד היום.....
2-3.....	המשפחה בקהילה ההומו-לסבית.....
3-4.....	ענייני מגדר בתרבות וסטריאוטיפים.....
4-7.....	ספרות הומו-לסבית.....
	ייצוגים חד-מיניים בספרי הילדים המתבססים על דמויות מואנשות לעומת דמויות אנושיות על-
8-17.....	פי ההיבטים: קורבנות, תיאור הדמויות והמפגש בין התרבויות.....
8-10.....	קורבנות.....
10-13.....	המפגש בין-התרבויות, יחס החברה.....
13-17.....	תיאור הדמויות.....
13-15.....	הופעה חיצונית.....
15-17.....	אופי הדמויות והתנהגותם.....
18-21.....	סיכום.....
22-23.....	רשימת מקורות.....
22.....	ספרות מקור.....
22-23.....	ספרות עיונית.....

מבוא:

במסגרת הקורס: "מפגש בין תרבויות- פוסט קולוניאליזם בספרות ילדים", חקרתי אודות המפגש שנוצר בין שתי תרבויות בספרות זו. התרבויות בהן התמקדתי הן התרבות ההטרוסקסואלית והתרבות שנמצאת במיעוט והיא התרבות של כל מי שלא מייצג את ההגמוניה ההטרוסקסואלית וחורג מנורמות מיניות מקובלות- קהילת הלה"טבים- לסביות, הומואים, טרנז'נדרים ודו מיניים. במסגרת זו בחרתי לחקור ספרי ילדים בהם ישנם ייצוגים חד מיניים, כאשר ייצוג זה מתבטא בשני אופנים, ביניהם החלטתי להשוות בגוף העבודה והם: ספרי ילדים המתבססים על דמויות מואנשות לעומת ספרים המציגים דמויות אנושיות.

בפרק זה אערוך סקירה ספרותית הדנה באוכלוסייה הלהט"בית החווה נחיתות תרבותית מצד החברה ההטרוסקסואלית, נחיתות הנובעת מדעות קדומות, נורמות וסטריאוטיפים מיניים בתרבות הרוב, החברה ההטרוסקסואלית. זאת ועוד, תיארתי את הקהילה הלהט"בית ממבט משפחתי משום שברוב ספרי הילדים הזוגיות החד- מינית מוצגת בהקשר הורי, בעיקר בספרים בהם דמויות אנושיות. תיארתי את הקהילה הלהט"בית על הרקע ההיסטורי שלה וכן, אתאר את הספרות ההומו-לסבית כפי שהיא משתקפת בתרבות המערבית בת זמנינו. לבסוף אתאר בעבודה זו את הממצאים העיקריים העולים בהשוואה בין סוגי הספרים ואבחן את המפגש הנוצר בין התרבויות.

הקהילה ההומו-לסבית מאז ועד היום:

צמיחת הלימודים ההומו-לסביים היא בראש ובראשונה תולדה של תנועת השחרור הגיית (Gay Liberation Movement), שקמה בראשית שנות ה-70 של המאה העשרים בצפון אמריקה ובמערב אירופה, ושל הפוליטיזציה של הזהות ההומו-לסבית שהיא חוללה. הביטוי הלשוני המובהק של תהליך זה היה החלפת המונח "הומוסקסואל" המונח "גיי" (Gay). בעוד ש"הומוסקסואל" הוא מונח בעל הקשרים קליניים, שמסמן רדוקציה של האדם למיניותו, "גיי" הוא בראש ובראשונה מונח שמשרת הגדרה עצמית, מונח שהומואים ולסביות אימצו לעצמם ועיצבו את משמעותו. "גיי" איננו מציין מיניות בלבד, אלא זהות חברתית ופוליטית רחבה יותר. "הומוסקסואל" היא קטגוריה שהורתה בלקסיקונים רפואיים, "גיי" נקי מהשתמעויות פתולוגיות ומציין את האישור הגאה של הזהות ההומו-לסבית אל מול חברה דכאנית ואת ההשתייכות לקהילה שמציבה אלטרנטיבה ערכית לתרבות השלטת.

בעקבות מהומות סטנוול בארה"ב שהתרחשו ביוני 1969 הוקמה תנועת ה"גיי ליבריישן". מהומות אלו התרחשו על-ידי באי מקומות בילוי המו-לסביים בעקבות פשיטות והטרדות של המשטרה במקומות אלו. האירוע הפך לסמל של גאווה הומו-לסבית והיווה נקודת מפנה בפוליטיקה של הקהילה.

עד אז בשנות ה-50 וה-60 של המאה העשרים פעלו בארה"ב ארגונים שחתרו להשגת סובלנות חברתית באמצעות ביעור הדעות הקדומות ביחס להומוסקסואליות. הם דגלו בהתבוללות בחברה ההטרוסקסואלית וקבלת ערכיה, והאמינו בפוליטיקה ליברלית של שינוי חברתי הדרגתי. הגיי ליבריישן החליף פוליטיקה מסוג זה בפוליטיקה רדיקלית, התובעת שיוויון זכויות לא על בסיס דמיון אלא מתוך הדגשת השוני; פוליטיקה שיוצאת נגד ערכי התרבות השלטת ואיננה מבקשת להיטמע בחברת הרוב, אלא פועלת לטיפוח של זהות הומו-לסבית מובחנת.

תנועת השחרור הגיית הגדירה גיזו כמדוכאים על- ידי מבני הכוח ההטרסקסיסטיים¹ וראתה את הזהות הגיית כזהות מהפכנית שמטרתה לקעקע את מני הכוח הללו ולהביא לשינוי חברתי כולל. עם השינוי שוחרר הפוטנציאל הבי-סקסואלי בכל בני האדם, ביטול תפקידי המין ופירוק מוסד המשפחה המסורתית, שנתפס כדכאני. גיבושה של זהות גיית פוליטית הניע תהליך של ייצור ידע אלטרנטיבי על הומוסקסואליות בידי לסביות והומואים. כל מיעוט דוחה בתהליך התגבשותו הפוליטית את האופן שבו הוא הוגדר על- ידי התרבות השלטת וחושף את הידע שזו ייצרה על אודותיו כאידיאולוגיה המשרתת דיכוי.

כך חשף הפמיניזם את התפקיד שמילאו השיח הרפואי ושדות שיח אחרים בהדרת נשים ממקצועות "גבריים" ומהשכלה גבוהה, וכך חשף הניתוח הפוסט-קולוניאלי של אדוארד סעיד את השיח האוריינטליסטי כחלק ממנגנוני השליטה והפיקוח של הקולוניאליזם. התיאוריות : התיאוריה ההומו-לסבית כוננה את עצמה במידה רבה על פי הדגם של התיאוריה הפמיניסטית. התיאוריה ההומו-לסבית מערערת על הטבעיות, המוחלטת והאוניברסאלית של הקטגוריות המיניות המקובלות כיום (הומוסקסואליות\ הטרסקסואליות). לחשיפת הפונקציה האידיאולוגית של מושגי הטבעי והנורמלי יש חשיבות מיוחדת בהקשר ההומו-לסבי, בשל המטען הדכאני של התווית: "שלא כדרך הטבע", המשמשת עד היום אחד מכלי הנשק ההומופוביים היעילים ביותר.

אדריאן ריצ' שמזוהה עם הפמיניזם התרבותי². באחד ממאמריה העניקה לתיאוריה ההומו-לסבית את אחד מרעיונותיה המרכזיים – תפיסת ההטרסקסואליות ככפויה. לטענתה, ההטרסקסואליות הכפויה היא המוסד הבסיסי של הדיכוי הגברי. את כל מנגנוני השליטה הגברית היא מזהה כמנגנונים שכופים הטרסקסואליות על נשים בכך שהם מגבילים את אפשרויות הבחירה שלהן, מונעים מהן קיום אוטונומי והופכים אותן לאובייקטים מיניים. ריצ' עוסקת אומנם רק במנגנונים הכופים הטרסקסואליות על נשים, אך ההטרסקסואליות הכפויה ניתנת להרחבה מעבר להקשר הנשי הבלעדי; ניתוח החפיפה בין שדות השיח והפרקטיקות שמייצרים ומשמרים את הדומיננטיות הגברית רלוונטי במידה שווה לפמיניזם ולתיאוריה ההומו-לסבית. (גרוס א' וזיו ע', 2003).

המשפחה בקהילה ההומו-לסבית:

בשנים האחרונות המושג "משפחה" עובר תהליכים משמעותיים, אם בעבר משפחה הייתה מורכבת מאב, אם וילדים הרי שמבנה זה של המשפחה הקונבנציונאלית אינו קיים עוד. יש התרופפות בקרה מצד החברה על המתרחש בתא המשפחתי ויתר הדגשה של תפקידי ההורים ואחריותם לילד. התפתחויות טכנולוגיות שונות אפשרו הפרטת תהליכי ייצור שפעם בוצעו בבית – בישול, כביסה, ניקיון - אך גם טכנולוגיות פיריון שונות, שהרחיבו את האפשרויות להורות. יחד עם זאת, בישראל פועלים כוחות מושכים למשפחתיות רבה ושמירה על מסורת דתית ולאומית, באמצעות המבנים המשפחתיים.

¹ הטרסקסיזם – מערכת (לעיתים בלתי מודעת) של אמונות, עמדות, התנהגויות ומוסדות המבחינים בין בני אדם על רקע נטייתם המינית ושופטים הומואים ולסביות כנחותים או מסוכנים.

² הפמיניזם התרבותי התפתח כביקורת על הפמיניזם הליברלי. בעוד שהפמיניזם הליברלי טען שנשים שוות לגברים, ועל כן יש לאפשר להן את שמאפשרים לגברים, הפמיניזם התרבותי טען שנשים שונות מגברים. שוני זה, כך נטען, אינו מהווה בסיס מוצדק לאפליה אלא ליהפך - יש להכיר בו ולעצב על פיו גישות חינוכיות ומשפטיות.

שיעור המשפחות החד מיניות מכלל המשפחות בישראל עדיין נמוך ביותר – רק כאחוז אחד, כ- 18,000 משקי בית בישראל (מתוך אתר "משפחה חדשה"). פירוש הדבר, שהמשפחות ההומו-לסביות הינן תופעה שולית, עדיין, אולם יש גידול מתמיד במספר המשפחות הללו, ובעיקר, ישנם אזורים בהם משפחות אלו נפוצות יותר, למשל, בערים גדולות ובאזור מרכז הארץ. מחקרים העוסקים בגישה פסיכולוגית והתנהגותית של ילדים החיים בסביבה הומו-לסבית (צרפת, 2000) מדווחים כי אין הבדל משמעותי בין ילדים לזוגות הומו-לסביים לילדים לזוגות הטרוסקסואליות בפרופיל פסיכולוגי והתנהגותי או בהתנהגות מגדרית. ילדים להומו-לסביים בדרך כלל ביישנים יותר אך הם פעילים יותר ובעלי כושר הסתגלות גבוהה. (גודקאר, 2009) במחקר שנערך בשנת 1989 בארה"ב, שנושא התנהגות הורית של אבות הומוסקסואליים והטרוסקסואליים, נמצא כי אבות הומואים אינם שונים מהטרואים במידת המעורבות ההורית, האינטימיות והכישורים ההוריים. נמצאו מעט הבדלים בין הקבוצות בהתייחסות להורות. למשל: אבות הומואים נטו להיות יותר קומוניקטיביים עם ילדיהם ולהעמיד להם גבולות יותר בתקיפות. וזאת משום שהורים הומואים שמו יותר דגש על תקשורת מילולית ונטו יותר להגיב לצרכים של ילדיהם. למרות שלא נמצא הבדל בגורמים של מעורבות ואינטימיות באופן כללי נמצאו הבדלים ספציפיים בתחומים מסוימים: אבות הומואים השתדלו יותר להימנע מגילויי חיבה לבני זוגם אל מול הילדים, היו יותר שיוויוניים ועודדו יותר את הילדים לשוחח עימם על פחדיהם. עם זאת היו מעט הבדלים ביכולת ובכישורים אבהיים בין אבות הומואים לאבות הטרואים (שם).

ענייני מגדר בתרבות וסטריאוטיפים:

הגבריות האמיתית נתפסת תמיד כדבר הנובע מגופם של גברים- הגבריות האמיתית טבועה בגוף הזכרי או מבטאת משהו ביחס לגוף זה. הגוף מניע את הפעולה ומכוון אותה (למשל, גברים אגרסיביים יותר מנשים מטבע ברייתם) או מציב לה גבולות (למשל, בדרך הטבע גברים אינם מטפלים בתינוקות, הומוסקסואליות אינה טבעית, ולפיכך היא מוגבלת למיעוט סוטה). אותה גבריות טבעית היא במידה כמעט מוחלטת יצירה בדיונית של הסוציו-ביולוגיה. היא מיוסדת על קדם-הנחות בדבר קיומם של הבדלי אופי והתנהגות מכריעים בין גברים ונשים.

יחסים בין גבריות: הגמוניה, הכפפה, שיתוף פעולה, דחיקה לשוליים:

עם ההכרה הגוברת במשחק הגומלין המתקיים בין המגדר, הגזע והמעמד, נפוצה הנטייה להכיר בריבוי של גבריות.

המושג "הגמוניה" מתייחס לדינאמיקה התרבותית שבאמצעותה קבוצה מסוימת תובעת ומשמרת לעצמה עמדת מפתח בחיים החברתיים. בכל זמן נתון, התרבות מעלה על נס צורה אחת של גבריות ודוחקת בפניה את האחרות (קונל, 2009).

סטריאוטיפים וסטריאוטיפים מיניים:

סטריאוטיפים הם תבניות חשיבה מוסכמות ובלתי גמישות, שמחזיקים בני קבוצה אחת ביחס לבני קבוצה אחרת. תבניות אלה כוללות תפיסות כוללניות יתר על המידה, שאינן נכונות בהכרח, המעוגנות לרוב בערכים שגורים, ואשר על-פיהן שופטים אירועים ופרטים שונים, נוהגים על-פיהן ולא נוטים להעמידן במבחן הערכה מחודש. הסטריאוטיפים נלמדים בתהליך החברות.

סטריאוטיפים מיניים הן אותן תבניות חשיבה שגורות, נוקשות וכוללניות, המייחסות לגבר או לאישה אפיונים, תכונות אישיות והתנהגויות "טיפוסיות" בשל מינם הביולוגי, מבלי לבחון אותם

מול מציאות פרטית כלשהי. עצם המילים "גברי" ו"נשי" מעוררות בנו אסוציאציות ותגובות הטיפוסיות לחברה שאליה אנו משתייכים. אנו נתקלים בכך יום יום- בספרות, בעיתונות ובאמצעי התקשורת. אנו מאפיינים באמצעות המילים: "נשי" ו"גברי" אנשים שאיננו מכירים כלל וכלל, שכן למרביתנו אמונות באשר לתכונותיהם, להעדפותיהם ולהתנהגויותיהם הטיפוסיות והבולטות של גברים ונשים; מקצתן חיוביות ומקצתן שליליות. קיימים תחומים אחדים בהם נוטים לשייך, באופן סטריאוטיפי, לבני שני המינים: תכונות, תפקידים, עיסוקים והופעה חיצונית:

- **תכונות אופי-עצמאות**, למשל, נתפסת כתכונה גברית ואילו עדינות, נתפסת כתכונה נשית.
  - **תפקידים**- הגבר הוא ראש המשפחה והאישה מטפלת בילדים.
  - **עיסוקים**- הגבר נהג משאית, האישה פקידה.
  - **הופעה חיצונית**- לגבר כתפיים רחבות, לאישה חמוקים.³
- אף-על-פי שמרכיבים אלה קשורים זה בזה, הרי שהם יכולים להתקיים גם בנפרד. אדם עצמאי ותקיף יכול להיות גם ממין נקבה ואילו אדם רך ורגיש יכול להיות גם ממין זכר וכו'. אך המרכיב שהכי משפיע מבחינת מערכת התפיסות הוא ההופעה החיצונית- כך למשל, גבר בעל מבנה גוף עדין ודק, סביר להניח שנייחס לו תכונות נשיות סטריאוטיפיות, עיסוק נשי ואולי אפילו נטיות מיניות חריגות (מלאך-פיינס, 1998, פרק 6.1, "סטריאוטיפים מיניים- מהם?").

גישות תיאורטיות להסבר היווצרותם של הסטריאוטיפים המיניים:

קיימות כמה גישות להיווצרותם של סטריאוטיפים מיניים והבולטות שבהן הן: גישת הסכמות הקוגניטיביות-חברתיות וגישת התפקידים החברתיים. **גישת הסכמות הקוגניטיביות-חברתיות** מסבירה כיצד מפתחים בכולנו, החל מן הגיל הרך, מבנים קוגניטיביים המסייעים לנו לפרש את העולם החברתי סביבנו, אולם בד בבד עלולים לגרום לנו לטעויות בשיפוט- כמו במקרה של סטריאוטיפים למיניהם. על-פי **גישת התפקידים החברתיים** נוצרו הסטריאוטיפים המיניים לאחר שנוצרו והתפתחו תפקידים חברתיים נפרדים לבני שני המינים (שם).

ספרות הומו-לסבית על-פי גלעד פדבה (2014).

ספרות הילדים העוסקת בנושאי חד-מיניות, פלורליזם מיני ומשפחות אלטרנטיביות צוברת בהדרגה פופולאריות ואהדה בקרב מיעוטים מיניים ותומכיהם בעולם ובישראל. ספרות זו היא חלק מתופעה רחבה יותר: בשנים האחרונות נכתבים לילדים טקסטים הקוראים תיגר על אידיאולוגיות גזעניות, מעמדיות; גילניות (מפלות מטעמי גיל) סקסיסטיות והטרו סקסיסטיות (המפלות קבוצות שאינן הטרוסקסואליות).

אמנם ספרי הילדים הקווירים כבר אינם מעוררים מחלוקות ציבוריות עזות כבעבר אך עדיין אינה זוכה לגיטימציה מלאה. לצד הפתיחות של החברה המערבית כלפי הקהילה הלהט"בית (לסבית-הומואית-טרנזינדריית-ביסקסואלית), עדיין מורגשות בה מגמות שמרניות- דתיות וחילוניות- המושרשות במערכת החינוך והתרבות ובמדיניותן של הוצאות לאור וספריות.

לפי פדבה, תרומת הספרות הקווירית היא בסיוע ללסביות והומואים צעירים הנתונים במצבים קשים בשל שונותם המיניים, לעתים עד כדי סכנת חיים. הוצאה לאור של ספרים שיש בהם

³ שטח מעוגל, בליטה מעוגלת, בעיקר בגוף האישה.

הזדהות עם מצבם היא דרך לעודד צעירים אלה. ועל-ידי הנגשתם של הספרים ניתן לסייע לצעירים הללו לחוות קבלה עצמית וכבוד עצמי, ועל ידי כך לשפר את יכולתם לחיות חיים מהנים ומלאים (Day 2000, xviii). קריאת ספרים המציגים דמויות עם רגשות וחוויות דומים לחוויותיהם של ילדים ובני נוער, עשויה להעניק להם את הכוח להאזין ללבבותיהם שלהם, להאמין בעצמם ולהשלים עם החלקים המיניים באישיותם. ובכלל חשוב שספרים המתארים צורות משפחתיות לא-מסורתיות יהיו נגישים לצעירים מכל שכבות הגיל. מעבר להיותם של ספרי ילדים קווירים מושא להזדהות ולגאווה במשפחות לא-סטרייטיות, הנתפסות כקהלם הראשוני; הם גם מעוררים עניין בחלקים ליברליים מהרוב ההטרסקסואלי, החפצים להעניק לילדיהם פרספקטיבה הומניסטית, דמוקרטית ופלורליסטית ולהציג בפניהם מגוון רב של קבוצות, תרבויות וקהילות הקיימות בחברה האזרחית. וזאת משום שהספרים הם כלי לפיתוח שכלי ורגשי גם יחד.

ספרי ילדים קוויריים נוקטים מגוון אסטרטגיות שכנוע כדי לקדם פתיחות וסובלנות כלפי שונות מינית. פדבה (שם, שם) מציע אבחון תמטי של יצירות על פי הנחות היסוד הגלומות בהן: (1) **ספרים המצדדים באופן כללי בפרספקטיבה פלורליסטית על שונות, אחרות ומגוון אפשרויות כניגוד לחשיבה שמרנית וצרת-מוחין**. בקטגוריה זו, פדבה נותן דוגמאות של ספרי ילדים שונים ביניהם **סיפורו של משולש ורוד** מאת אסתי שקדי (2011), המציג עולם המקבל בעין יפה רק זוגות של עיגולים ומרובעים, ומנסה לכפות חליפות מרובעות על משולש ורוד ויוצא דופן; ספרו של נדב שכטמן **זוג יונים בנים** (2010), המספר על זוג יונים ממין זכר המבקשים להיאסף אל תיבתו של נח בטרם ייפתחו ארובות השמים. החיות בתיבה מתנגדות להצלתם, אך יונה פיקחית מתערבת ומביאה להפיכת הלב ולקבלת ה"אחים" אל התיבה. (2) **ספרים המדגישים את הלגיטימיות של משפחות אלטרנטיביות לסוגיהן, בייחוד משפחות חד-מיניות, ואת יחסי האהבה השורים בהן**. בספר **שני אבאים** מאת מקדה בן-נאה (2003) מציג מגוון תבניות משפחתיות, כולל זו של הילד בן שיש לו שני אבות: "ולמרות שזה נשמע קצת מוזר; אצלם בבית כמעט הכול- / אותו הדבר. וזאת- המשפחה שלו"; ספרה של לימור טלמור **משפחות משפחות מיליון לפחות** (2010); ספרה של שוש פנקס **האבאים של גל ונועה** (2012); ספרו של חן שבתאי **משפחות פארק הירקון**- כל אלה מתארים משפחות להט"ביות.

לעומת זאת, ספרם של ג'סטין ריצ'ארדסון ופיטר פארנל שתורגם לעברית ב-2012 בשם **שלושה לטנגו**, מביא את סיפורם האמיתי של זוג פינגווינים זכרים מניו-יורק, שרצו להוליד גוזל כמו עמיתיהם הסטרייטים. עובד אמפתי בגן החיות סייע להם בהעבירו ביצה "שנוקקה להשגחה" אל קנם, ולאחר דגירה אבהית שקדנית בתורנות נולדה להם הגוזלית הפלומתית "טנגו".

ילדות קווירית באקלית תרבותי עוין (שם).

ספרות הילדים להט"בית הופיעה על רקע היחס הבעייתי ורווי הסתירות בחברה המערבית כלפי מיעוטים מיניים.

התרבות הפופולארית ותקשורת ההמונים ממלאות תפקיד חשוב בעיצוב האקלים התרבותי המיני ועשויות לסייע בתהליך המרת העוינות וחוסר הסובלנות הקיימים באהדה כלפי ה"אחר". עבור כמה מבני הנוער, טקסטים פופולאריים של ספרות העוסקת במיניות, משמשים מקור מידע יחיד לגבי סוגי מיניות לא הטרו נורמטיביים (כלומר סוגים הנחשבים לא-נורמטיביים מבחינת הקבוצה ההטרסקסואלית השליטה).

אף חרף העובדה שעשרה אחוזים מבני האדם משתייכים למיעוטים מיניים, הרבה פחות מעשרה אחוזים מהספרות, מהעיתונות ומאתרי האינטרנט לילדים ולנוער מתייחסים למיעוטים אלה. גם אתרי האינטרנט בארץ ובעולם המיועדים ללהט"בים צעירים, עדיין מתמקדים בבני נוער ואינם נותנים מענה לילדים החשים שונות מינית. הספרות הקווירית לילדים עשויה למלא חסר זה. הצורך בספרות זו מתעצם בעקבות הנוכחות המשמעותית של משפחות חד-מיניות בחברות מערביות בנות זמננו. ילדים אלה נאלצים לעתים להתמודד עם עוינות בסביבתם הלימודית והחברתית עקב דעות קדומות נפוצות ביחס למיניות של הוריהם.

ספרי ילדים נגד הטרוסקסואליות כפויה (שם, שם)

גלעד פדבה מתאר במאמרו כיצד זהויות מגדריות ונטיות מיניות, ביחוד אלה החורגות מהסדר השמרני, נחשבות סוגיות רגישות במיוחד בהבניית האישיית וסגנון החיים של מבוגרים, בני נוער וילדים. מושאי ההזדהות של הילדים והמתבגרים מעוצבים על ידי ההשקפות של מי ששולט בחברה שאליה הם שייכים (Crisp, 2009) וזאת משום שהתוצרים התרבותיים, ביניהם הספרות של תרבות ה"ילד" מופקים בדרך כלל על-ידי המבוגרים. הספרות פונה אל הצעירים ודרכה החברה מעבירה מסרים אותה היא רוצה להשריש. ספרות זו מלמדת ומכתיבה תפיסות של עולם המבוגרים (Shavit 1986, 35). בחברה המערבית, המתבססת במידה רבה על היררכיה פטריארכאלית, מגדרית, סקסיזם והטרו סקסיזם (אפליה הטרוסקסואלית מטעמי מיניות), עדיין יש אינספור ספרי ילדים, המחנכים את הקוראים הצעירים לאמץ זהויות הטרוסקסואליות. זוהי תעמולה כוחנית מוצפנת היטב.

הטרוסקסואלים רבים עוד נרתעים מספרות ילדים ונוער החורגת מהתבניות ההטרוצנטרית ומחנכת בגלוי לפלורליזם מיני ולדרכים מגוונות לחוות גבריות, נשיות, אהבה ומשיכה בין בני אדם. רבים אף מתנגדים לספרות זו. הומופובים קיצוניים אף מאמינים שיש בכוחה של ספרות זו להסיט את הקוראים הצעירים מ"דרך הישר" ההטרוסקסואלית. פדבה במאמרו מביא את טענותיהם של חוקרים המתארים כי ההטרוסקסואליות הפכה להיות מבנה אידיאולוגי המוכתב בכל אמצעי התקשורת, כולל ספרות הילדים ובעצם כך חוויות וזהויות אחרות הופכות לבלתי נראות או מתויגות כסוטות ובלתי מקובלות. בחברה המערבית בת זמננו שבה ההטרוסקסואליות עדיין נכפית במידה רבה על הכלל, אם בכוחנות ישירה ואם בדרכים סמויות ועקיפות יותר, בולטת חשיבותה של ספרות הילדים האלטרנטיבית הנידונה. יש לקוות כי במשך הזמן תתקבל ביקורת זו בהבנה, וילדים יתחנכו מגיל צעיר לראות ב"שונות" וב"אחרות" תופעות חיוביות. מחנכים יבינו כי אין לספרים אלה כל כוונה – וגם לא אפשרות – להמיר את מיניותם של הקוראים הצעירים. וכך, ספרות הילדים הלהט"בית מזמנת חוויה תומכת ומעצימה לילדים ובני נוער קווירים וסטרייטים כאחד. שילוב ספרות הילדים הקווירית בתפריט הספרותי של הילד בבית, בחברת בני גילו, ובמערכת החינוך עשוי לסייע לכינון חלופה לאידיאולוגיה ההטרוצנטרית. הם עשויים חשיבה פתוחה ושוויונית בתחום הרגיש של מיניות האדם וחופש הבחירה המינית. הם עשויים להעמיק את הידע של הילד והנער על אודות העולם ומורכבותו ולחשוף לכל הגוונים, הקבוצות והנטיות בחברה המודרנית. בכוחם להעניק חיזוקים ותמיכה לילדים ובני נוער שאינם נמשכים לאובייקט התשוקה המצופה מהם ולהוביל אותם להבנה שאינם לבד בעולם, וכי השתייכותם למיעוט מיני אינה מצדיקה את הפלייתם לרעה.

לסיכום, ספרים אלה עשויים לתרום לטיפוח הפלורליזם והחשיבה הדמוקרטית. הם עשויים לסייע לפתיחת דיון על יחסה של החברה למיעוטים בכלל: מיניים, מגדריים, אתניים, גזעיים, חברתיים, פוליטיים, גופניים ועוד.

ייצוגים חד-מיניים בספרי ילדים המתבססים על דמויות מואנשות לעומת ספרים המציגים דמויות אנושיות.

בעבודה זו אני חוקרת את המפגש המתקיים בין החברה ההטרוסקסואלית שמייצגת את התרבות ההגמונית השלטת לבין חברת המיעוט והם הקהילה ההומו-לסבית. בעבודה זו בחרתי לחקור את המפגש המתרחש בין התרבויות השונות דרך אופן הצגתן בספרות הילדים. לכן, שאלת המחקר תהיה: כיצד מופיעים ייצוגים חד-מיניים בספרות הילדים? ומה ההבדל בין אופן הצגתם בספרים בהם הם מתוארים באופן מואנש לעומת ספרים המציגים דמויות אנושיות?

את השאלה אבדוק בספרי הילדים בהם יש ייצוגים חד-מיניים. את הספרים חילקתי לקטגוריות את אופן הצגתם בספרות הילדים והם:

ספרים בהם הדמויות מואנשות - בהם מתוארים הייצוגים על-ידי בעלי חיים, רמזים, צורות. ובהם הרמזים לעולמם של בני האדם, ביניהם: "זוזי שמש" (בן-צבי, 2009), "שלושה לטנגו" (פרנל, 2012), "זוג יונים בנים" (שכטמן, 2010), "סיפורו של משולש ורוד" (שקדי, 2001).

ספרים בהם דמויות אנושיות - בהם מוצגת הזוגיות החד-מינית באופן ברור, ביניהם: "לדנה שני אבות" (בראונשטיין, 2011), "האבאים של גל ונועה" (פנקס, 2012), "אבא ואבא" (ראובני, 2013).

ספרים נוספים בהם מוצגים ייצוגים חד מיניים באופן אנושי הם "ספרי המכולת" - ספרים בהם סוקרים מספר סוגי משפחות, כמו: "כל אחד והמשפחה שלו" (אטלס, 2002), "שני אבאים" (מקדה, 2002), "כמה סופרים שסופרים משפחה" (דור, 2008), "משפחות משפחות מיליון לפחות" (טלמור, 2010), "משפחות פארק הירקון" (שבתאי, 2012).

את המפגש בין התרבויות העולה מן הספרים אציג בעזרת יסודות מארגנים והם: קורבנות, תיאור הדמויות על ידי הופעתם החיצונית, אופי הדמויות והתנהגותם, יחס החברה והמפגש בין התרבויות. בהיבטים השונים יתוארו ביטויים מצד המיעוטים המיניים או מצד מי שמייצג אותם בספרות הילדים ואבחן האם קיים הבדל בין בספרים עם הדמויות המואנשות לעומת הספרים עם הדמויות האנושיות או שמא ביטויים אלה חוזרים בשני סוגי הספרים.

קורבנות:

בספרי הדמויות האנושיות:

ב "האבאים של גל ונועה" (פנקס, 2012) כאשר הילדות של זוג האבות מעוניינות לשחק בגן ב"אבא ואבא", הן נפגשות בתגובות לא מקבלות מצד ילדי הגן ומחליטות לשאול את אבותיהן על הדרך שבה הגיעו לעולם. האבות יושבים עם בנותיהן בנועם ומספרים להן על האהבה שהייתה ביניהם ועל הקושי שלהם להתחתן ולהביא ילדים בארץ - "הם רצו להתחתן ולא היה קל כי גבר וגבר זה לא פשוט בכלל". שני האבות מתארים את חוסר קבלתם בחברה הטרוסקסואלית בה הם נחשבים כשונים.

בסיפור: "אבא ואבא" (ראובני, 2013) לא מתוארים היבטי קורבנות, זוג האבות מנהלים משפחה ובה שתי בנות, להן הם דואגים לכל צרכיהן, אם לצרכים הרגשיים ואם לביטחון אותו הם משרים בביתם - "שזהר ואור נתקלות בבעיה, הן רק צריכות לקרוא: "אבא!"

ב"לדנה שני אבות" (בראונשטיין, 2011) אין ביטויי קורבנות חוץ משאלת בתם של זוג ההומואים: "למה יש לי שני אבות" ולאחר מכן היא אומרת: " אבל לליה ולרינת וגם לשיר יש אבא ואימא!". באמרותיה של דנה עולה הקושי של ההורים ההומואים בהסברה לילדיהם על מבנה משפחתם השונה מהנוף הרגיל של המשפחות הקונבנציונאליות והרגילות. אך בסיפור ההורים ההומואים אינם מתרגשים משאלת בתם אך עסוקים בניסיון שיווק המבנה המשפחתי שלהם, הם מנסים לומר לבתם שזוג אבות זה יתרון על פני משפחות אחרות בהם יש רק אב אחד, ומתארים כיצד משפחה מסוג זה יכולה להעניק לילדה הרבה דברים שסוג משפחה רגילה אינה יכולה להעניק. בספרי ה"מכולת" אין ביטויי קורבנות אלא מסופר עליהם בגוף שלישי, לרוב מוצגת המשפחה ההומוסקסואלית כאחת המשפחות ה"רגילות" שקיימות. כמו בסיפור "שני אבאים" (בן-נאה, 2003): "אצלם בבית, כמעט הכול-אותו הדבר" או בסיפור: **משפחות משפחות מיליון לפחות** (טלמור, 2010): "לנויה יש שני אבות במושב, יש לה שם חדר יפה וכלבלב".

בספרי הדמויות המואנשות:

ב"סיפורו של משולש ורוד" (שקדי, 2001) בגן הילדים אליו מגיע המשולש הורד, מתוארים העיגולים לצד הריבועים והמשולש שמוגדר כ"מתוק אבל מוזר" נראה כמבודד מול כולם, מוותר לעיגולים על המריצות החדשות בגן, וזאת אולי כדי להראות כיצד הוא מושתק, ונמצא בעמדה נחותה לעומת החברה השלטת, הרוב. מוצגת התמודדותו של הדמות המרכזית של המשולש הורד, עם החברה שלא מקבלת אותו בגלל שהוא שונה ממנה. משחק לבדו בגן הילדים-"תמיד בסוף הוא נשאר לו... לבד"(עמוד 6), ונראה לרוב עצוב.

ב"זוג יונים בנים"(שכטמן, 2010) מתוארת זוגיות של שני יונים ממין זכר שמעוניינים לעלות לתיבת נח לפני שהמבול יגיע. הזוגיות של שני היונים הבנים סובלת מיחס מדכא משאר זוגות החיות שכמובן הן זוגות המורכבים מזכר ונקבה. כבר בתחילת הסיפור מתארים את תחושותיו הקשות של "יוני בר-יון" שהוא אחד היונים- "יוני בר-יון נפול פנים מנקר בלי חשק בערמת גרעינים. מצב רוחו של יוני מושפע מההחלטה של נח להציל זוגות חיות של זכר ונקבה, ויוני מבין שאינו שייך לזרם המסורתי שנח הוא הייצוג של גישה זו. החלטתו של נוח מייצגת את ההגמוניה שקובעת מהו הסדר החברתי הנכון וכופה על המיעוט לנהוג כמוה.

בסיפור, הסופר קורא לילדים הקוראים להזדהות עם התחושות שמרגישים זוג היונים ומבקש מהם בדרך עקיפה לרחם עליהם-"ומה דעתכם ילדים נבונים? כלום הייתם מקבלים את זוג היונים... וזכרו כי בתיבה מקום לכולם ובחוץ עוד מעט ישחת העולם!". הסופר פונה לילדים כנבונים, ומרמז כי ההחלטה הנבונה היא לרחם על זוג היונים הבנים. הוא מפעיל על קהל הקוראים מניפולציה רגשית.

ב"שלושה לטנגו"(ריצ'רדסון, ג'סטין ופיטר פרנל, 2012) מסופר כיצד רוי וסילו, זוג הפינגווינים המאוהבים מרגישים שונים בשל העובדה שאינם יכולים לעשות דבר אותו עושים שאר זוגות הפינגווינים. והכוונה היא להטלת הביצה-"אבל יום אחד הבחינו רוי וסילו שהזוגות האחרים יכולים לעשות משהו שהם לא יכולים"....."הקן שלהם היה נחמד- אבל ריק.

לסיכום, בספרים בהם דמויות אנושיות הרבה פעמים הדמויות המייצגות את הקהילה הלהטב"ית יאמרו בעצמם שהם שונים ובעצם כך יקבלו את הצו ההטרוסקסואלי שאומר שכדי להיות חלק מהנורמה יש לבנות תא משפחתי הבנוי מגבר ואישה ולהם ילדים. הזוגיות לא מופיעה כשלעצמה, אלא מופיעה באופן שמרני בו ההומואים או הלסביות מקימים משפחה. כמו-כן הביטויים של הקורבנות יבואו לרוב מהילדים של הייצוגים החד-מיניים שיתהו בחשש לגבי תא משפחתם, יראו עצמם כשונים. בנוסף, בספרי הדמויות האנושיות קיימת מגמה המציגה את המשפחות ההומו-לסביות באור חיובי בלבד, משפחות שאין להם בעיות או קשיים.

לעומת זאת, בספרי הדמויות המואנשות מוצגת תמונה בה הדמויות חוות יותר קשיים, ביטויי הקורבנות יותר נראים, ומופעלות מניפולציות רגשיות הקוראים לרחם על הדמויות. כנראה שבעזרת דמויות מואנשות יותר קל לומר שההתמודדות היא מורכבת בחברה השלטת, במקרה זה בחברה ההטרוסקסואלית, בחברה שבה הזוגות הם זכר לצד נקבה באופן מובהק.

המפגש בין התרבויות - יחס החברה :

בספרי הדמויות האנושיות :

בסיפור: "האבאים של גל ונועה" (פנקס, 2012) כאשר הבנות לזוג ההומואים רוצות לשחק בגן ב"אבא ואבא", הן נפגשות בתגובות כועסות או לא מבינות את העניין מצד הילדים המשמיעים את קולה של החברה ההטרוסקסואלית. ילד בגן בשם נבות מסרב לשחק ב"אבא ואבא" בקול זועף והאיור שלו מתואר עם אצבע מאשימה. הוא אומר: "אין בעולם דבר כזה" וגם "בנים הרי לא מתחתנים עם בנים. חתונות זה תמיד לכלות ולחתנים". נבות ששמו שולח אותנו למקרא מייצג את הגישה המסורתית והמקובעת שאומרת שיש רק מבנה משפחתי אחד. ההטרוסקסואליות מייצרת נורמה מקובעת שאומרת שבן אמור ללכת לצד בת, אחרת זה חורג מהנורמה. כמו-כן, עולות גם קולות של סקרנות מחוסר הכרות עם סוג כזה של משפחה, משום שהקהילה ההומו-לסבית נמצאת במיעוט. בהתחלה אומנם נראה כי ילדי הגן אינם פתוחים לשמוע על משהו שאינו מוכר אך נובעת נימת סקרנות, ולכן שואלים שאלות לגבי התנהלות המשפחה כמו: " מי חותך סלט בערב ומגיש לארוחה או מי עורך קניות?". בסופו של דבר, נראה כי ילדי הגן מאוד מתעניינים בסיפור השונה של הבנות בנוגע לעניין המשפחתי שלהם, הם מייצגים גישה פלורליסטית שמוכנה לשמוע ואף לקבל משום שהם מוכנים לשחק ב"אבא ואבא".

בסיפור: "דנה שני אבות" (בראונשטיין, 2011) המפגש נוצר כאשר אחת הילדות מגיעה לביתה של דנה, לה זוג אבות. הן משחקות בבובות, וליה, חברתה של דנה שואלת אותה למה יש לה שני אבות. המפגש הנוצר בין שני העולמות הוא מפגש המתאר חוסר ידיעה, חוסר הבנה למבנה משפחתי שאינו רווח. אולי מפגש מתעניין או מסתקרן. לא נאמר בסיפור שישנה קבלה או שאינה. רק מתוארת השאלה של חוסר ההכרה.

בספרי המכולת השונים, כמו בסיפורים: "שני אבאים" (מקדה, 2002) ו-"כל אחד והמשפחה שלו" (אטלס, 2002) או "כמה סופרים שסופרים משפחה" (דור, 2008) לא קיים מפגש ממשי. בספרים אלה ישנה מגמה של חשיפת המשפחה כחלק ממבנים שונים של משפחות, בדרך-כלל בספרים אלה אין סקירה של המשפחה המזוהה עם המבנה המסורתי של אבא ואימא, אלא הייצוגים החד-מיניים יתוארו כמשפחות שונות. עצם החשיפה למשפחה כזו זה תקדים לשנים המוקדמות בהן מתפרסמים הספרים אך לא נוצר מפגש. לעומת הסיפור: "משפחות פארק הירקון" (שבתאי, 2012) בו אין מפגש ממשי בין הייצוגים החד מיניים אך בסוף רואים את כל הילדים מכל סוגי המשפחות משחקים יחד, אין הרגשה של שוני או ייחודיות של מישהו על פני אחר.

בסיפור: "אבא ואבא" (ראובני, 2013) לא נוצר מפגש עם הקהילה ההטרוסקסואלית, הסיפור מתרכז בהתנהלות חיי המשפחה של זוג האבות. אולי ממקום של חוסר רצון במפגש כזה, אולי ממקום של פחד מהתגובות של הקהילה ההטרוסקסואלית.

בספרי הדמויות המואנשות:

בסיפור: "סיפורו של משולש ורוד" (שקדי, 2001) מתואר יחסה של החברה כלפי האחר, והמשולש מגלם את האחר ההומוסקסואל. המשולש הורוד מרגיש שונה לכל אורך הסיפור עד שמוצא לו חבר שונה כמוהו. כמין רמז של החברה השלטת לומר שאם אתה שונה, תסתדר ותחיה עם שונים כמוך. בסיפור מתארים את הקושי של המשפחה בקבלת שונות הילד, המשולש הורוד-"אבא מרובע היה מודאג, אימא עיגול בכתה לה בצד" (עמוד 3). כמו-כן, באיורים, הילדים בגן מסודרים תמיד בזוגות של עיגול לצד ריבוע כמין רמז לגבר ואישה, מה שמאוד לא מציאותי בגן ילדים, משום שבגילאים אלה נהוג היה לראות את הבנים והבנות משחקים עם בני מינם, לכן היה יותר הגיוני לראות עיגולים יחדיו וריבועים יחדיו. כך גם שם הגן הוא: "גן-המסגרות" ואולי כמין רמז למסגרות מחשבתיות, והנחלה להלך רוח מסוים שרוצים לקבע שגברים צריכים להיות לצד הנשים.

החברה ההטרוסקסואלית המייצגת את הריבועים והעיגולים מנסים לדכא את מי שלא הטרוסקסואל וכן כופים את תרבותם על ידי ניסיונות "נרמול", כך בסיפור הוריו של המשולש קונים לו חליפה מרובעת "בצבע אדום וגזרה משגעת" (עמוד 7) כדי שיוכל להתאים את עצמו לחברה ולהיות כמו הריבועים הזכרים האחרים ובעצם דורשים מן המשולש הורוד להיות מישהו שזה לא הוא-"החליפה החדשה לחצה עליו נורא".

בסיפור: "זוג יונים בניים" (שכטמן, 2010) המפגש המתרחש בין הדמויות המייצגות את החברה ההטרוסקסואלית והם נח וזוגות החיות המורכבים מזכר ונקבה, לבין זוג היונים הבנים המייצגים את הקהילה הלהט"בית. המפגש מתואר מנקודת מבטם של זוג היונים. תחילה, נח, כמי שאחראי ומחליט מי יכנס לתיבה מראה תחילה עמדה של דעה ליברלית במסווה-"זוג יונים זה מעט מבבל, אך אם זה רצונכם אנכי מקבל". אך לאחר רגע הוא מחליט שצריך לקבל גם את עצת השכנים לתיבה. המעשה של נוח לא להחליט הוא מעשה המתנער מאחריות למרות שבידיו הכוח כביכול, מאחר והתיבה היא שלו והוא זה שאמור להחליט מי יכנס לתיבה. נוח מייצג את מי שיכול לעשות שינוי ובוחר ללכת עם הזרם.

היחס של החיות האחרות מתואר על-ידי הסופר כיחס פוגע, יחס מעליב. הוא מתאר את הקושי של החברה ההטרסקסואלית לקבל את מי שלא משתייך אליה- "יון עם יון בתיבה- זו ממש שערוניה!", "חרגתם, אבוי! מדרך הטבע!", "שני יונים בנים יביאו רק רע!" המצב קשה במיוחד ומראה את הקושי של החברה הלהטב"ית להשתלב כאשר בקרב החברה שולטות דעות קדומות. בקטע זה יש אף רמיזה לנידוי המשפחתי שחווים אנשים להטב"ים משום שהתגובות הקשות נאמרו על-ידי הקוקיה, הטווס והעורב שהם עצמם סוגי ציפורים, ממשפחת העופות, כמו היונים. וקולם של שאר החיות כלומר של החברה השלטת, שנמצאת בעמדת רוב אומרת: "לא נאה! לא נסכים, מה פתאום! שני יונים בנים בתיבה- זה איוס!" נדב שכטמן מתאר את היחס של החברה ההטרסקסואלית מנקודת מבטו- תגובות משפילות ופוגעות. חברה לא סובלנית, לא מקבלת. המפגש בין התרבויות נוצר, גם במפגש בין הקוראים שאינם הומואים או לסביות כאשר הם קוראים את הספר של נדב שכטמן. בספרו הוא בעצם מבקש מהחברה השלטת, ההיגמונית להשתחרר מהדעות הקדומות ולהיות יותר סובלנית כלפי מי שאינו דומה להם, מי שאינו הטרסקסואל, וזאת למען האהבה שלכולם היא נוגעת.

בסופו של הסיפור מתרחשת קבלה מצד החיות וזאת בתנאי שהיונה הלבנה הצטרפה אליהם וכעת הם חייבים להיות שלישייה ולקבל את צו החברה ההיגמונית לחיות לצד נקבה בגלל היותם זוג זכרים.

ב"שלושה לטנגו" (פרנל, 2012) המפגש מתואר בכך שמטפל בפארק (סנטרל פארק בניו יורק) מבחין בזוג הפינגווינים שחיים זה לצד זה ומסיק שהם מאוהבים. הוא מחליט לעזור להם בכך שהוא מוצא ביצה עליה יוכלו לדגור ולאחר מכן לטפל כמו שאר זוגות הפינגווינים. ניתן להתייחס למעשהו של מר גמזי המטפל באהדה, כאדם סובלני שפתוח לאהבתם של זוג הפינגווינים על-אף שהם זכרים, אך ניתן לראות במעשה דבר המחייב אותם להקים משפחה, שזה הוא מעשה מאוד שמרני. המסר המועבר הוא שהאהבה של זוג חד מיני לא יכול להתקבל אלא אם כן יממשו את תפקידם כמי שאמורים להביא ילדים. מפגש נוסף שנוצר בסיפור הוא כאשר הילדים המגיעים לפארק והם מריעים ל"משפחה החדשה" – "הידד רוי!" "הידד סילו" "ברוכה הבאה, טנגו!".

לאורך הסיפור מתוארים זוג הפינגווינים כמי שמרגישים שהזוגיות שלהם לוקה בחסר והם מנסים להידמות לזוגות האחרים, מחקים אותם- "בכל לילה ישנו רוי וסיילו יחד בקן, ממש כמו כל הזוגות האחרים"- הפעולות שרוי וסיילו עושים יכולים לנבוע מהרצון שלהם להשתלב, להרגיש חלק מקבוצה, כדי שלא ינדו אותם בגלל שונותם המינית.

לסיכום: בספרי הדמויות האנושיות מצטיירת תמונה חלוקה לגבי אופן קבלתם של ההומואים והלסביות בחברה. הרבה פעמים יעלו שאלות לגבי אופן ההתנהלות של משפחה כזו משום שבחברה השלטת, ההטרסקסואלית קיימים קודים של תפקידים לגברים וקודים של תפקידים לנשים. קשת התפקידים מסודרת באופן דיכוטומי.

במפגש המתרחש בין שתי החברות, מצד אחד נראה כי לחברה ההטרסקסואלית יש קושי בקבלת הזוגות החד מיניים וזאת לפי תגובותיהם המסתייגות מזוגיות זו, ומצד שני קיימת סקרנות ותהייה לגבי זוגיות זו. סקרנות זו מובעת רק כאשר מדובר על זוגיות זו בהרכב משפחתי, מה שמוכיח את הקושי של החברה ההטרסקסואלית להסתייג מדעות שמרניות, כאילו שיצירת תא משפחתי זה הפתרון של הקהילה הלהט"בית להתמודד עם שונותם מול החברה

ההטרסקסואלית. כמו-כן, סקרנות זו מובעת בעיקר באשר לתפקידי המיניים בתוך התא המשפחתי, וזאת משום שבחברה ההטרסקסואלית לרוב קיימות תפיסות שמרניות שאומרות שהתפקידים אמורים להיות מחולקים בין האב לאם. תפיסות אלה מייצגות את הסטריאוטיפים המיניים לפי מלאך-פיינס, אי (1998) שאומרים כי אנשים נוטים לשייך, באופן סטריאוטיפי, לבני שני המיניים: תכונות, תפקידים, עיסוקים והופעה חיצונית. במקרה זה מדובר בתפקידים, כך למשל הגבר הוא ראש המשפחה והאישה מטפלת בילדים.

בספרים בהם הדמויות מואנשות המפגש בין שתי החברות מוצג באופן חצוי, בסיפור: "סיפורו של משולש ורוד" (שקדי, 2001) ובסיפור "זוג יונים בנים" (שכטמן, 2010) מתואר מפגש של חוסר סובלנות מצד החברה ההטרסקסואלית כלפי הדמויות ההומוסקסואליות. בשני הסיפורים מודגש הרעיון כי גברים ונשים צריכים להיות יחד ולצד זה מודגשת השונות של הייצוגים החד-מיניים והם דחויים לאורך הסיפור. יש חיפוש של הייצוגים החד מיניים אחר הסכמה של החברה לזוגיות שלהם, אך בשני הסיפורים לא מתקיימת קבלה שלמה של החברה, כלומר, קבלתם של זוג היונים הבנים על-ידי זוגות החיות האחרות מתקיים רק כאשר נוספת יונה ממין נקבה למערכת הזוגית שלהם. כך גם בסיפורו של המשולש, קיימת אמרה האומרת שהם מקבלים את השוני של זוג המשולשים: "הצורות למדו שאפשר להיות שונים, לא חייבים להידמות לאחרים..". אך גם אם קיימת קבלה, היא מדומה וזאת משום ששאר הצורות עדיין מתייחסים אליהם כשונים. לא נראה מפגש בין הצורות האחרות למשולש.

המפגש המתואר ב"שלושה לטנגו" (פרנל, 2012) הוא מפגש בו החברה ההטרסקסואלית הרבה יותר מקבלת את ההומוסקסואלים. החיבור בין העולם ההטרסקסואלי וההומוסקסואלי הוא בין מטפל בפארק והילדים הבאים לבקר בו המייצגים את הקול ההטרסקסואלי לבין הפינגווינים- הקול המציג עמדה סובלנית יותר. לעומת זאת, לא מתקיים מפגש כלל בין זוג הפינגווינים הבנים לבין זוגות הפינגווינים המורכבים מזכר ונקבה.

תיאור הדמויות:

הופעה חיצונית: עיצוב הדמויות מבחינה חיצונית מעיד על האופן שבו מתייחסים לדמויות, ההופעה, הלבוש, הצבעים מעידים על תכונות הדמויות. כמו-כן, המרכיב שהכי משפיע מבחינת מערכת התפיסות הוא ההופעה החיצונית (פדבה, 2014).

בספרי הדמויות האנושיות:

ב"אבא ואבא" (ראובני, 2013) מתוארים זוג אבות הומואים המתלבשים באופן מותאם לנורמות התרבות ההטרסקסואלית, נורמות של מסורת בה יש קודים של לבוש לפי מין. לזוג האבות אין סממן בלבוש המבדיל אותם משאר הגברים, הם לבושים בצבעים כהים, אחד האבות לובש חולצה מכופתרת, מאוד רשמי ומאוד מקובל בתרבות. גם ילדותיהן של הזוג לבושות בהתאם לקודים של התרבות, אחת הילדות לבושה בשמלה והאחרת אומנם במכנסיים אך היא בלונדינית עם קוקיות.

גם בסיפור: "האבאים של גל ונעה" (פנקס, 2012) זוג ההורים ההומואים לבושים בבגדים כהים, אין סממן נשי בבגדיהם, אך פניהם עדינות ואולי כדי לומר שיש בהם תכונות נשיות כמו רוך, הקשבה שהכרחיות בגידול ילדים. בנותיהם של זוג ההורים לבושות האחת בשמלה והשנייה,

הבלונדינית מביניהן לבושה בצבעים כהים, במכנסיים ובנעלי ספורט- אולי כדי להראות את האיזון שמתקיים בסוג משפחה שכזו, את חופש הבחירה המופנם מגיל צעיר, אך עם זאת גם ניסיון של התאמה לתרבות ההטרוסקסואלית. לבוש זה בעצם מתאים את עצמו לקודים ברורים של חברה שמשליטה קודים של לבוש, קודים שקובעים כיצד גבר אמור להתלבש לעומת אישה .

בסיפור: **"לדנה שני אבות"** (בראונשטיין, 2011) דנה, הבת לזוג ההומואים, מתוארת באופן סטריאוטיפי שכן הצבעים השולטים בחדרה הם ורוד, על חולצתה יש פרחים ושערה הוא ארוך כמצופה מילדה בחברה בה לגבר ואישה יש קודים של נראות חיצונית. האבות לעומתה, שוברים את הסטריאוטיפ של אופן הלבוש הגברי, אחד מהם לובש חולצת פרחים, אולי כי הוא גאה בשונות המינית שלו, אותו אב מאופיין בתווי פנים נשים. נראה כי הוא משייך את עצמו לתרבות ההומו-לסבית אליה שייך.

ב"שני אבאים" (מקדה, 2002)

מציגים באיור שני דמויות אב עם ילד כאשר לאחר ההורים וליד יש קוצים . אך לאחד האבות יש שיער מעוצב לצדדים, נראה השוני על-ידי עיצוב השיער באופן לא שגרתית למי שאמור לייצג גבר .

ב"כמה סופרים שסופרים משפחה" (דור, 2008) הייצוגים החד מיניים מופיעים כאשר מציגים אבות שלבושים בצבעים כהים, עם שיער קצר. במשפחת האימהות הלסביות האימהות רכובות על סוסים כאשר הן לובשות שמלות, מה שנראה לא נוח במיוחד. גם זוג האבות וגם זוג האימהות לבושות בהתאם לקודים של לבוש שמקובלים בחברה ההטרוסקסואלית.

גם ב"משפחות משפחות מיליון לפחות" (טלמור, 2010) וב"משפחות פארק הירקון" (שבתאי, 2012) זוג האבות ההומואים מתוארים בהתאמה לסטריאוטיפ הגברי, כך שיש להם סממנים גבריים כמו זקן או שהם לבושים בצבעים כהים. וילדיהם אף הם לבושים בהתאמה לקודם של לבוש- ילדה הלבושה בשמלה ולה שיער ארוך, ילד הלבוש בצבעים כהים ופסים.

בספרי הדמויות המואנשות:

בסיפור: **"זוג יונים בנים"** (שכטמן, 2010) זוג היונים מאוירים בצבע ורוד, צבע שמזוהה עם נשיות לפי איך שהרגילו אותנו לחשוב בתרבות ה"נורמטיבית", לפי חלוקה מקובעת של צבעים לפי מינים. אם לא היה נאמר שהם שני יונים בנים אז אפשר היה לחשוב שהן נקבות .

בסיפור: **"סיפורו של משולש ורוד"** (שקדי, 2001) מתוארים ההבדלים בין התרבות השלטת שמייצגת את החברה ההטרוסקסואלית. ההבדלים הללו נעשים על ידי עיצוב הדמויות . לפי מה שמתואר בסיפור, הטבע מייצר שני סוגים דמויות, עיגולים ומרבעים. הריבועים מתארים את הזכרים והעיגולים את הנקבות.

עולם הריבועים והעיגולים מצפים להמשכיות לפי הנורמה, לילד שיתאים לציפיות המשפחה, שיהיה גם הוא ריבוע או משולש- "מרבע או עיגול? דומה לאח, לאחות?...אלא שהתינוק

נולד...משלש". משולש ורוד⁴ זהו סמל המזוהה עם הגאווה וסמלי הזכויות של הקהילה ההומוסקסואלית.

הדמויות שמזוהות עם החברה המדכאת, בעיקר את כל אלה שלא נראים כמוה או משבשים את "הטבע" הן מרובעים ועיגולים, אך באיורי הסיפור מצוירים ריבועים ולא מרובעים שונים שכן, ריבוע הוא סוג של מרובע אך יש מרובעים מכל מיני סוגים, אולי כדי לתאר את ה"מרובעות" המחשבתית של חברה היגמונית, תרבות שלטת שמשליטה דעות קדומות בחברה ומסרבת להשתחרר מדעות אלה.

לסיכום, בספרי הדמויות האנושיות המגמה המצטיירת היא מגמה המתארת את הדמויות באופן מותאם לחברה, כלומר לבוש לפי קודים חברתיים של ההגמוניה ההטרוסקסואלית. הגברים לובשים בגדים שמזוהים בדרך כלל עם גברים והנשים והילדות לבושות באופן מקובל לחברה זו – פפיונים, לבבות וצבעים בהירים המזוהים עם בנות כמו ורוד, סגול. הייצוגים החד-מיניים מנסים להתחמק מסטריאוטיפים מיניים על-ידי לבוש מסורתי מקובל בחברה. אף נראה שקיים ניסיון להידמות ככל האפשר לנורמות כנראה כדי לא להתבדל.

לעומת זאת, בספרי הדמויות המואנשות הייצוגים החד מיניים נראים שונה מהבחינה החיצונית משאר הדמויות המייצגות את ההטרוסקסואל. אם זה ב"סיפורו של משולש ורוד" כאשר הבחירה היא לעצב אותו בצבע ורוד בהיר ובצורה שונה משאר הדמויות, או בזוג יונים בנים שגם שם הם מאוירים בורוד. יכול להיות שאופן הצגתם כשונים בצבע או בצורה זאת הבחירה להדגיש את השוני שהם מרגישים, את התסכול או אף את הייחודיות שלהם.

אופי הדמויות והתנהגותם :

בספרי הדמויות האנושיות :

ב"אבא ואבא" (ראובני, 2013) זוג האבות מתוארים כשני ההורים מתוארים כזוג שעובד בשיתוף פעולה מלא בכל התנהלות הבית- כאשר אחת הבנות מתעוררת בלילה, אז אחד האבות ניגש אליה, בלי דגש על איזה מהאבות. זוג האבות ממלאים את כל צורכיהן של בנותיהם, מצרכים פיזיים, חומרניים וכלה בצרכים רגשיים- שואלים את הבנות: "איך ישנתן בלילה"? "כשיש בעיה אבא אחד תמיד יבוא לעזרה". בעצם, האבות ממלאים את התפקידים המסורתיים גם של האב וגם של האם.

ב"משפחות פארק הירקון" (שבתאי, 2012) מתוארת אידיליה משפחתית במשפחות ההורים ההומו-לסביים, לא מורגש שוני ביניהן לבין המשפחות האחרות המגיעות לפארק. זוגות ההורים נהנים עם ילדיהם ונראה חיבור ממשי, חוץ מהמשפחה המסורתית דתית בה האב נמצא אך עסוק בשלו- קורא עיתון. ובמשפחת זוג הנשים בה האימהות מתעמלות ובנם משחק עם הכלבים. במשפחת זוג האבות מאוד מעורבים בחיי הילדים, מצלמים אותם ומספרים להם בדיחות.

⁴ טלאי שצורתו משולש שווה-צלעות העומד על קודקודו וצבעו ורוד שימש בגרמניה הנאצית לסימון של הומוסקסואלים במחנות הריכוז שנאסרו בהתאם להוראותיו של סעיף 175 לחוק העונשין הגרמני, הסעיף שאסר על יחסים אינטימיים בין גברים.

ב"האבאים של גל ונועה" (פנקס, 2012) האווירה בביתם של האבות מאוד נינוחה, המשפחה מתוארת כמשפחה אידיאלית בה כולם יושבים יחד לארוחה ולאחריה כולם מנהלים שיחה משפחתית- "כי במשפחה של גל ונועה נהנים ונרגעים"

זוג האבות שוברים את הנורמות המסורתיות של תפקידים במשפחה. אין אם בסיפור אך האבות מתוארים כמי שיכולים למלא גם את תפקידיה של האם המסורתית- לבשל, לרחוץ כלים, ואף לשוחח עם הבנות ולהשרות בבית אווירה חמימה ונעימה בחיק המשפחה.

גם בסיפור: **"ב'לדנה שני אבות"** (בראונשטיין, 2011) מתואר הסיפור בהיבט משפחתי, כאשר מתקיימת אידיליה משפחתית- אהבה גדולה בין בני המשפחה.

ההורים ההומואים מתארים לדנה ילדתם העסוקה בשאלה מדוע יש רק לה שני אבות ולכולם יש אימא ואבא. הם מתארים לה מדוע סוג המשפחה שלהם עדיפה על סוג המשפחה המקובל של אב ואם ומראים לה בעזרת פעילויות שונות שהם עושים ביחד, שבסוג משפחה כזאת היא תקבל הכול, כמו שאר המשפחות מקבלות מאב ואם ואפילו יותר מכך.

הם יוכלו לשחק איתה במשחקים סטריאוטיפיים של בנות- בבובות, אך גם יוכלו "להעשיר" אותה במשחקים סטריאוטיפיים של בנים – כדורגל.

בסיפור: **"משפחות משפחות מיליון לפחות"** (טלמור, 2010) המשפחה של זוג האבות נמנית יחד עם עוד סוגי משפחות רבים. "עם אבא ואבא היא נהנית להשתולל, ועם אימא שלה נעים לה לטייל", נראה כי לכל מין של הורה יש תפקיד במשפחה.

ב"שני אבאים" (מקדה, 2002) נאמר: "אצלם בבית הכול כמעט אותו הדבר"-נשאלת השאלה: האם זה אומר ששני האבות עושים את אותם התפקידים בבית בשיתוף פעולה או שאולי אין גיוון מבחינת ההתנהלות המשפחתית? אולי אף חסרה דמות נשית שתגלם תפקיד נוסף שחסר במשפחה בה יש רק גברים.

ב **"כמה סופרים שסופרים משפחה"** (דור, 2008) בספר "מכולת" זה, לא מתמקדים שמקצועות של ההורים או ביחסים בתוך המשפחה אלא מתמקדים בבילוי המשפחתי לפי האוירים – בו מתוארות שתי סוגי משפחות הומוסקסואליות כאשר המשפחה עם שני האבות יושבים סביב המדורה והבילוי של המשפחה עם שתי האימהות הוא רכיבת סוסים. בסופו של הסיפור, מועבר מסר שמה שאי אפשר לספור זה חום ואהבה "ומאלו חשוב שיהיו המון".

בספרי הדמויות המואנשות:

בסיפור: **"זוג יונים בנים"** (שכטמן, 2010) מתארים את זוג היונים כמי שבלבם מחשבות רבות- "מחשבות דאוגות". הם מחליטים לעשות מעשה בנחישות ולשתף את שאר החיות באהבתם, בתמימות שאולי יוכלו להשתלב בחברתם. יוני היון מפגין רגשות של דאגה לבן זוגו, ולצד זה גם נחישות לעשות מעשה ולפעול למען ניסיון ההשתלבות בחברה השלטת.

ב"שלושה לטנגו" (פרנל, 2012) מתוארת הזוגיות המתנהלת בין שני הפינגווינים המאוהבים. אך ההתנהלות היא ההידמות לזוגות האחרים, גם בהבאת הצאצאים- "אז גם הם בנו לעצמם קן מאבנים".

בין הזוג מתקיים שיתוף פעולה מלא, בייחוד בתהליך הטיפול בביצה. הם מחלקים ביניהם את העבודה באופן שווה, מתרחשת מסירות מלאה – "היו ימים שרוי דגר וסילו הלך ללקט מזון. בימים אחרים היה זה תורו של סילו לטפל בביצה שלהם". כך גם היחס שלהם לאפרוחית אותה הם מגדלים מאוד נעים, הם מעניקים לה את כל צרכיה ולא מחסירים ממנה דבר – "רוי וסיילו לימדו את טנגו לשיר להם כשהיא רעבה. הם האכילו אותה מתוך המקור שלהם. הם התכרבלו איתה בלילה בקן שלהם".

ב"זוזי שמש" (בן-צבי, 2009) מתוארת חברות מאוד קרובה בין חתולה וכלבה ששמותיהן "זוזי ושמש", כאשר כל אחת דואגת לאחרת בתורה, קיימת ביניהן אהבה שלא תלויה בדבר. התנהלות הזוגיות ביניהן היא ש"זוזי" מתפנקת במיטה ולא רוצה לזוזי ובינתיים חברתה "שמש" דואגת לכל עבודות הבית, מכינה לה לאכול- "שמש רחצה כלים ורדפה אחרי שתי נמלים ועשתה כביסה ובשלה דייסה".

שזוזי מתעוררת כאשר בטנה מקרקרת, היא מגלה ש"שמש" לא נמצאת בבית ולכן יוצאת לחפש אותה. החיפוש אחרי "שמש" והעובדה ש"זוזי" קמה מהמיטה מוכיחה את האהבה שלה אליה- "באמת חיפשת אותי בכל מקום?" שאלה שמש פתאום... "מה זאת אומרת, הייתי מחפשת אותך גם מעבר לים". לאחר-מכן מתרחש היפוך תפקידים וזוזי היא זו שדואגת לשמש ומפנקת אותה- "זוזי השכיבה אותה במטה וכיסתה אותה בשמיכה", הקשר בין זוזי לשמש מתאר את אופן השוויוניות במערכת זוגית חד-מינית.

לסיכום, נראה כי בספרי הדמויות האנושיות קיימת מגמה המראה כי בין הזוגות ההומו-לסביים ישנה שוויוניות בקשר. גם בספרים המתארים חיי משפחה וגם בספרי "רשימת המכולת" בהם מתוארים כמה סוגי משפחות וביניהן המשפחה ההומו-לסבית, נראה כי לזוגות אלה מעורבות בחיי ילדיהם ואינם מחסירים מהם דבר, אולי כדי להוכיח כי אין צורך בדמויות המקובלות בחברה המסורתית ההטרוסקסואלית- "אבא ואימא" כדי להקים משפחה טובה ותומכת. הרבה פעמים בסיפורים אלה יתואר אופי ההתנהלות מול הילדים בדיוק כפי שנהוג לחשוב כי מתנהלת במשפחות ההומו-לסביות, קיימת התאמה של הקהילה ההומו-לסבית לתרבות השלטת- בניס משחקים בכדורגל ואילו הילדות בבובות. שוב כדי להוכיח כי אין שוני ממשי בין סוגי המשפחות. גם בספרי הדמויות המואנשות ניתן יהיה לראות כי הזוגיות בין הייצוגים החד מיניים מתוארת כזוגיות שיוויונית מאוד, אם זה באופן הטיפול בצאצאים ואם בדאגה כלפי בן הזוג כמו ב"זוזי שמש" וב"זוג יונים בניס". כמו-כן, כמו בסיפורי הדמויות האנושיות גם בספרים אלה קיים ניסיון של הייצוגים החד-מיניים להתערות בחברה ההטרוסקסואלית, הם מנסים להשתלב בה או על ידי חיקוי של הזוגות האחרים בהתנהלות הזוגית והמשפחתית או על-ידי קבלת נורמות החברה השלטת. אך "זוזי שמש" זה הסיפור היחיד בו מתוארת זוגיות חד-מינית שלא תלויה בדבר, בלי רצון להידמות לזוגות אחרים או רצון להבאת צאצאים לעולם. אולי משום שהמסר החד-מיני מוצג באופן סמוי.

סיכום:

בעבודה זו חקרתי אודות המפגש המתרחש בין הקהילה ההומו-לסבית לבין החברה ההטרוסקסואלית אשר נמצאת ברוב ועל-כן משליטה את נורמות התרבות.

בחרתי לבדוק את אופן הצגתם של המיעוט, הקהילה ההומו-לסבית בתרבות זו על-ידי ייצוגם בספרי הילדים בישראל. דגמתי מספר ספרים ומצאתי כי יש סוגים שונים של ספרי ילדים בהם הייצוגים החד-מיניים מופיעים, והם: ספרים קונקרטיים בהם הדמויות אנושיות, שגם קטגוריה זו מחולקת לשניים: ספרים המתארים התנהלות משפחה הומוסקסואלית וספרים המתארים רשימה של סוגי משפחות. הסוג השני של הספרים בהם הייצוגים החד-מיניים מופיעים הם ספרי האלגוריה, בהם הדמויות הן מואנשות ומופיעות כבעלי חיים או כצורות.

עניין אותי לגלות האם קיים שוני באופן הצגת הייצוגים החד-מיניים בין שני סוגי הספרים ועל-כן ערכתי את ההשוואה באמצעות ההיבטים: קורבנות, אופן עיצוב הדמויות-אופי, התנהגות והופעתם החיצונית, וכן, יחס החברה והמפגש הנוצר בין התרבויות. באמצעות היבטים אלה ניתן ללמוד על אופן הנראות של הייצוגים החד-מיניים בחברת הרוב ההטרוסקסואלי, ועל אופן הנראות שלהם בפני עצמם.

הממצאים שעלו בחקר באמצעות ההיבטים השונים הם:

בהיבט הקורבנות נמצא כי בספרים המתארים דמויות אנושיות לרוב לא יתוארו ביטויי קורבנות מצדם, אלא מצד ילדיהם שלא בטוח מבינים מדוע יש להם תא משפחתי שונה מאחרים. דבר זה מעיד על הניסיון של הקהילה ההומו-לסבית להוכיח עצמה בפניה הקהילה ההטרוסקסואלית ולהפריח מחשבות פרימיטיביות שאומרות שאין דבר כזה משפחה חד מינית או שאנשים חד מיניים הם סוטים ואינם יכולים לגדל ילדים, וזאת משום שבישראל פועלים כוחות מושכים למשפחתיות רבה ושמירה על מסורת דתית ולאומית, באמצעות המבנים המשפחתיים. בספרים אלה אכן עולות השאלות של הילדים באשר לתא משפחתם שכן הם מרגישים שונים בחברת הילדים האחרים.

קיים ניסיון של הקהילה ההומו-לסבית להוכיח את עצמה כקהילה בריאה ויציבה. זאת היא עושה בעזרת הקמת משפחה ובכך היא מתאימה את עצמה לצו הטרוסקסואלי מסורתי.

לעומת זאת, בספרי הדמויות המואנשות קיימים יותר ביטויי קורבנות, והדמויות מציגות את הקשיים שהם חוות כתוצאה ממפגש עם הקהילה ההיגמונית, הקהילה ההטרוסקסואלית.

מאחורי ביטויי הקורבנות המוצגים ישנה אמירה של הקהילה ההומו-לסבית האומרת שיש להיאבק נגד שנאת חנם וקיים הצורך בקידום הקבלה העצמית והחברתית של המיעוט המיניים.

בהיבט המציג את המפגש בין התרבויות ואת יחס החברה נמצא כי בספרי הדמויות האנושיות המפגש שנוצר הוא מפגש עקיף, כלומר, המפגש נעשה בין ילדי הקהילה ההומו-לסבית לבין ילדי החברה ההטרוסקסואלית. ובעצם מפגש זה מייצג את החיבור או החוסר חיבור המתקיים בין הקהילה ההומו-לסבית לחברה ההטרוסקסואלית. כמו-כן, חוסר המפגש בין הייצוגים החד מיניים לקהילה הרחבה מעיד על ניתוק, חוסר קבלה אמיתית בקרב החברה ההטרוסקסואלית, אולי אף מעיד על פחד. המפגש העקיף שנוצר על ילדי ההומואים או הלסביות הוא מפגש יותר עדין כביכול ומפעיל מניפולציות רגשיות על הקוראים, ובכל זאת הקולות ההטרוסקסואלים מעידים על חוסר הבנה ולעתים אף חוסר הכרה בזוגיות חד-מינית. הספר היחיד בו מתקיים מפגש בין

הילדים מהמשפחות החד-מיניות לילדים מהמשפחות השונות ללא שיהיה דיון ובלבול סביב הנושא הוא "משפחות פארק הירקון" (שבתאי, 2012).

לעומת זאת, בספרי הדמויות המואנשות המפגש בין הייצוגים החד מיניים לבין החברה ההטרסקסואלית מתקיים. המפגש מתקיים על מנת להוכיח את הקהילה ההטרסקסואלית בחוסר קבלת האחר בכלל והאחר המיני בפרט. בספרים אלה מוצגים הדמויות כחווים דחייה מהחברה השלטת, חברת הרוב המונהגת מזכרים לצד נשים. חוץ מהסיפור "שלושה לטנגו" בו נוצר המפגש בין הפינגווינים ההומואים לבין הפינגווינים ההטרסקסואלים על גבי האיור אך לא נוצרים יחסי חיברות. הספר אומנם מנסה להציג עמדה המקבלת את זוג הפינגווינים ההומואים, זאת הוא עושה על-ידי הדאגה שמפגין כלפיהם מטפל הפארק ההטרסקסואלי. אך הקבלה נעשית בכך שהוא עוזר להם להיות כמו שאר הזוגות המקימים תא משפחתי ולנהל אורח חיים מקובל בחברה "נורמטיבית" שאומר שיש לבנות תא משפחתי. ועם כל המסרים המופיעים בספר זה ועמדתו לגבי הקהילה ההומו-לסבית, יש לזכור שזהו סיפור אמיתי על זוג פינגווינים זכרים בסנטרל פארק שגילו זה את זה והפכו לזוג, ולכן אף מעיד על היחס בחברה ההטרסקסואלית כלפי הקהילה ההומו-לסבית. יחס מתנשא במסווה של קבלה.

בהיבט המתאר את הדמויות מבחינת הופעתם החיצונית נמצא כי בספרי הדמויות האנושיות הדמויות ההומו-לסביות מתאימים את עצמם לקודים של לבוש ועיצוב הטרסקסואליים, כאשר הזכר במשפחה- אם זה הילד או האבא לבושים בדרך כלל בבגדים כהים וחליפות, ואילו הנקבה- הילדות או האימהות לבושות בצבעיים בהירים כמו ורוד, מקושטות בלבבות או פרחים ולבושות שמלות וחצאיות. בהיבט זה נראה כיצד החברה ההומו-לסבית מכפיפה את עצמה לחברה ההטרסקסואלית ההגמונית המשליטה קודים של נראות הגבר לעומת האישה. הסיפור: "לדנה שני אבות" (בראונשטיין, 2011) הוא הספר היחיד בו ישנם דמויות חד-מיניות הלוכשים בגדים אחרים מנורמה כמו האב הלוכש בחולצה פרחונית, ובכך בעצם מראה את התנגדותו לנורמות הנראות אותן משליטה החברה ההטרסקסואלית.

לעומת זאת, בספרי הדמויות המואנשות הייצוגים החד-מיניים מאופיינים בצורה שונה משאר הדמויות בסיפור המייצגות את החברה ההטרסקסואלית, אך לא ממקום מתריס, אלא כדי להמחיש את השוני של השונה המיני. השוני בהופעה החיצונית בספרים אלה הוא לרוב נושא הלעג של הייצוגים ההטרסקסואלים כלפי הייצוגים החד מיניים. ההופעה החיצונית בסיפורים אלה היא לפעמים אף הדרך להמחיש את תחושת הזרות של הייצוגים החד מיניים, כמו בסיפור על המשולש הורוד החי בחברת עיגולים ומרובעים.

בהיבט המתאר את אופי הדמויות והתנהגותם נמצא כי בספרי הדמויות האנושיות מתוארת הזוגיות בין הזוגות החד-מיניים כזוגיות תומכת כאשר אין חלוקת תפקידים ביניהם, התפקידים בבית מתחלקים באופן שוויוני. היחסים בתוך המשפחה מאוד נעימים בין ההורים לבין ילדיהם, כמו-כן, קיימת מגמה המראה כי זוגות הומוסקסואליות מקימים מערך משפחתי תומך ויציב שלא מחסיר דבר מילדיהם- הן בפן הרגשי והן בפן החומרי.

גם בספרי הדמויות המואנשות מתוארת הזוגיות החד- מינית כזוגיות תומכת המחולקת באופן שוויוני בין הבני הזוג. קיים שיתוף פעולה מלא ביניהם ומתוארות תכונות כמו: אכפתיות, דאגה, קרבה, והקרבה למען בן הזוג, כמו בשני יונים בנים כאשר אחד היונים מבקש להציל את בן זוגו מהמבול.

לאור מחקר זה אודות ייצוגם של הקהילה ההומו-לסבית בספרי הילדים אני מסיקה שקיים ניסיון של החברה ההטרוסקסואלית לקבל ולהכיל בתוכה את הקהילה ההומוסקסואלית כשווה ערך וזאת מעצם כתיבת הסיפורים בהם מופיעים ייצוגים חד-מיניים, מה שלא היה מקובל בעבר. אך נראה שהקבלה של החברה ההטרוסקסואלית את ההומוסקסואלים מותנית בתנאים מאוד ברורים של התאמה לקודים של נראות או קודים של התנהלות במשפחה והקמת תא משפחתי – ובכך בעצם החברה ההטרוסקסואלית כופה את התרבות שלה המאופיינת לרוב בערכים מסורתיים, על הקהילה ההומו-לסבית והקהילה מטעמה מפנימה את ערכי התרבות ההיגמונית כדי לא להיחשב שונה או סוטה. ערכים אלה הם ערכים שבמדינה כמו ישראל מאוד מקובלים בשל האופי היהודי הדתי המעודד בניית תא משפחתי והולדת ילדים, וכן קיימת דיכוטומיה מופרדת בין המיניים בכל הקשור לנראות ולתפקידים. לכן, יש להודות בפה מלא שהמסורת היהודית מכילה שפע של ראיות לאי-סובלנות, המופנית לעתים כלפי הנוכרי או כלפי רעיונות זרים, ולעתים קרובות יותר כלפי יהודים-אחים (לאסט-סטון, 2007).

על-פי אופן הצגתם של הייצוגים החד-מיניים בספרי הילדים בהם הדמויות אנושיות ניתן להסיק שאף החשיפה של ייצוגים אלה בספרים אין קבלה בחברה ההטרוסקסואלית השלטת וזאת משום שלא מתרחש אף לא מפגש אחד בין הייצוגים החד-מיניים לייצוגים מהחברה ההטרוסקסואלית וכי לרוב ספרים אלה מנסים לתת מענה לילדים של הומוסקסואלית המרגישים שונות מבחינת התא המשפחתי שלהם. הייצוגים החד-מיניים מפנימים את ערכי התרבות השלטת ולכן מתאימים את עצמם מבחינת הנראות. לא נשמעים ביטויי קורבנות רבים מצד הייצוגים החד מיניים אלא יותר מכיוון הילדים שתוהים מדוע יש להם תא משפחתי שונה מאחרים, מה שמוכיח כי הקילה ההומוסקסואלית מתמודדת לא פעם לא רק עם שילובה בתוך התרבות ההטרוסקסואלית השלטת כשוות זכויות, אלא נאלצת להתמודד עם שילובם של ילדיהם בגנים ובמוסדות אחרים בדרך בה הילד לא יחוש שונה מהכלל. ילדים אלה נאלצים לעתים להתמודד עם עוינות בסביבתם הלימודית והחברתית עקב דעות קדומות נפוצות ביחס למיניות של הוריהם (פדבה, 2014), ולכן, ישנה חשיבות רבה לצורך בהעלאת הנושא בגנים ובבתי ספר.

גם בספרי הדמויות המואנשות יש ביטוי לחוסר השתלבותם של הייצוגים החד-מיניים בחברה ההטרוסקסואלית, אך בשונה מהספרים בהם הדמויות אנושיות, קיים דגש יותר לקושי שחוה השונה המיני וזאת לפי ביטויי הקורבנות הרבים המועלים בספרים אלה, ביטויים אלה מעידים כי יותר קל לבקר את התרבות המפלה והדכאנית דרך הדמויות המואנשות, דרך האלגוריה. עיצוב הדמויות בסיפורים אלה הוא אחר מהייצוגים ההטרוסקסואלים, אך לא ממקום של התנגדות לתרבות השלטת אלא כדי להמחיש השונות שלו ואת תחושת הזרות שהוא חש.

בשני סוגי הסיפורים לא מתקיים מפגש מכיל ואוהד בין החברה ההטרוסקסואלית לקהילה ההומו-לסבית, וכמעט ואין ביטוי לתרבות הקיימת בתוך הקהילה-תרבות עם אפיונים ייחודיים, הן מבחינת הנראות, עיצוב האווירה ואנשים הבוחרים מקצועות פורצי דרך, לפי דעתי חוסר הביטוי של הקהילה ההומו-לסבית נובע מכך שקהילה זו מנסה לחמוק מסטריאוטיפים מיניים, ובמקום להבליט את הייחודיות שבה, היא מפנימה את הקודים בתרבות השלטת המונהגת על-ידי ההגמוניה הגברית שכופה הטרוסקסואליות ומשמרת לעצמה עמדת מפתח בחיים החברתיים, בכל זמן נתון, התרבות מעלה על נס צורה אחת של גבריות ודוחקת בפניה את האחרות (קונל, 2009). דבר זה קורה גם כאשר הסופרים משתייכים לקהילה ההומוסקסואלית וזוהי בעצם גם בעיית המחקר משום שהסיפורים שנכתבו על-ידי הומוסקסואלים מעידים על התחושות

הסובייקטיביות של חברי הקהילה, ומציגים נקודת מבט אחת. מצד שני, רוב הספרים שנכתבו על-ידי הטרוסקסואלים אלה ספרי "המכולת" המציגים מגוון סוגי משפחות וזאת כדי לענות על צורך חברתי שקיים בחברה ואף לחשוף את הילדים למגוון הרחב של סוגי המשפחות. ועדיין, מפגש שגרתי בין הייצוגים החד-מיניים להומוסקסואלים לא מתקיים ומעיד על כך שאין קבלה אמיתית של השונה המיני ואם אכן קיים, יתקבל בתנאי שיתאים את עצמו לנורמות המקובלות בתרבות השלטת, התרבות של החברה ההטרוסקסואלית ובראשה ההגמוניה הגברית. בהתחשב בכך, יש לקדם ערכים סובלניים יותר בחברה בנושא הקהילה הלהטב"ית וייצוג הקהילה בספרי הילדים באופן יותר רחב- ביטוי לסבי כפי שיצא בספר ילדים חדש שנקרא: "תכלת הצב וילד מחמד" (גולדברג, 2014), מפגש יותר ממשי ויותר שגרתי בין סוגי החברות, וכן ביטוי לשונות המינית והמגדרית אצל ילדים, ולא רק אצל בני נוער.

רשימת מקורות :

מקורות ראשוניים :

- אטלס, י' (2002). **כל אחד והמשפחה שלו**. תל אביב: קוראים.
- בן-נאה, מ' (2003). **שני אבאים**. ירושלים: מי-לי.
- בן-צבי, ד' (2009). **זוזי שמש**. תל-אביב: הקיבוץ המאוחד.
- בראונשטיין, ד' (2011). **לדנה שני אבות**. פתח-תקווה: מאיה מיה.
- גולדברג, ת' (2014). **הסיפור על תכלת הצב וילד מחמד**. תל-אביב: פשוש.
- דור, ל' (2008). **כמה סופרים שסופרים משפחה**. תל-אביב: אי.אר.דיזיין.
- טלמור, ל' (2010). **משפחות משפחות מיליון לפחות!** גבעתיים: רימונים.
- פנקס, ש' (2012). **האבאים של גל ונעה**. גבעתיים: רימונים.
- ראובני, ר' (2013). **אבא ואבא**. ראשון לציון: אוריון.
- ריצ'רדסון, ג'סטין ופיטר פרנל (2012). **שלושה לטנגו**. אור יהודה: כנרת.
- שבתאי, ח' (2012). **משפחות פארק הירקון**. הוצאה עצמית.
- שכטמן, נ' (2010). **זוג יונים בנים**. מבשרת ציון: צבעונים.
- שקדי, א' (2001). **סיפורו של משולש ורוד**. קריית גת: "דני ספרים" בע"מ.

מקורות משניים :

ברקוביץ, נ' (1999). **"אשת חיל מי ימצא: נשים ואזרחות בישראל"** סוציולוגיה ישראלית ב (1): 318-277.

גודקאר, א' (2009). **'משפחות חדשות' בפרספקטיבה פסיכולוגית - חלק א'**. אוחר בתאריך 28.04.2009 מ <http://www.hebpsy.net/articles.asp?id=2101>

לאסט-סטון, ס' (2007). סובלנות לעומת פלורליזם ביהדות. בתוך ש' פִּיֶּשֶׁר וּא' סְלִיגְמָן (עורכים), **עול הסובלנות מסורות דתיות ואתגר הפלורליזם** (עמוד 219). ירושלים: הקיבוץ המאוחד.

מלאך-פיינס, א' (1998). פסיכולוגיה של המינים. תל-אביב: האוניברסיטה הפתוחה.

פדבה, ג' (2014). החיים בוורוד? יונים בוכיות, ברווזונים נשיים ופנגווינים מאוהבים בספרות ילדים קווירית עכשווית. **עולם קטן**, 5, 135-153.

קדר י', זיו ע' וקנר א' (2003) **מעבר למיניות**, הוצאת הקיבוץ המאוחד בע"מ, תל אביב.

קונל, ר', (2009). **גברויות**. חיפה: פרדס.